

Lausunto

12.03.2021

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Kotoutumisen selonteon tavoitteena on kotoutumisen edistäminen nykyistä nopeammin ja työelämälähtöisemmin samalla kuitenkin maahanmuuttajien erilaiset tarpeet huomioiden. Kuopion kaupunki katsoo, että selonteko on laaja, kattava ja monipuolinen ja se sisältää kannatettavia tavoitteita. Kotoutumisen edistämisen valtavirtaistaminen koskemaan kaikkea yhteiskunnallista toimintaa on perusteltua. Myös Kotouttamisen kytkeminen vahvasti työllisyysteemaan saa Kuopista kannatusta. Selonteossa kuvattu kehittämistyö on ehdottoman tarpeellista ja siihen tulee varata riittävät resurssit. Myös eri viranomaistahojen ja muiden toimijoiden toimivalta ja vastuut tulee määritellä uudessa kotoutumislaisissa selkeästi. Monet hyvää tarkoittavat hankkeet ja niissä kehitettävät palvelu- ja toimintamallit jäävät toteutukseltaan vaillinaisiksi tai lyhytaikaisiksi ilman riittävää ja pitkäaikaista resurssien turvaamista.

Kuluvalla hallituskaudella on valmisteilla useita laajoja uudistuksia, joilla on liittymäkohtia kotoutumisen selontekoon. Kuopion kaupunki katsoo, että maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen ja kotoutumislain uudistukset tulee nivoa kiinteästi yhteen hallituksen muiden työllisyyttä edistävien ja palvelurakenteita muuttavien uudistusten kanssa. Kotoutujien palvelut tulee järjestää laaja-alaisessa monialaisessa prosessissa, johon sisältyy palveluja mm. kielitaidon ja osaamisen, työllistymisen, asumisen, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseksi. Kuopion näkemyksen mukaan koordinaatiovastuu tästä kokonaisuudesta tulee olla yhdellä toimijalla, kunnalla.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Kuopion kaupunki katsoo, että selontekoon on kirjattu maahanmuuton merkitys, tilannekuva ja keskeiset muutostekijät kattavasti. Yhteiskunnan polarisaatioon, alueelliseen ja sosiaaliseen

segregaatioon sekä syrjintään tulee kotoutumisen edistämisen kehittämisessä ja kotoutumislain uudistuksessa kiinnittää erityishuomiota.

Kuopio pitää hyvänä tavoitteita lisätä osaajien työperäistä maahanmuuttoa ja sujuvoittaa siihen liittyviä prosesseja. Kotouttamisen uudistamistyössä tuleekin kohderyhmänä nostaa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden ohella vahvasti esille työn perässä Suomeen tulleet osaajat ja heidän perheensä sekä kansainväliset opiskelijat. Kansainvälisten opiskelijoiden työllistymistä Suomeen opintojen jälkeen tulee vahvasti tukea laaja-alaisella yhteistyöllä. Nämä kehittämistoimet ovat erityisen merkityksellisiä aloilla ja alueilla, joilla kärsitään osaavan työvoiman saatavuudesta. Talent Boost-ohjelman toteutumisen varmistaminen, oleskelulupaprosessien nopeuttaminen, kielikoulutusten kehittäminen ja opintojen jälkeen työelämään ohjaavien palvelujen kehittäminen ovat tärkeitä toimia tätä kokonaisuutta ajatellen.

Maahanmuuttajaväestö on selonteon mukaan kasautunut Suomessa isoihin kasvukeskuksiin. Tämä aiheuttaa erilaisia alueellisia haasteita. Kuopio haluaa kiinnittää huomiota siihen, että isoimpien kasvukeskusten ulkopuolelle toivotaan selvästi nykyistä enemmän maahanmuuttajia. Heidät nähdään alueilla merkittävänä elinvoima- ja kasvupotentiaalin tuojina. Kotoutumisen uudistamistyössä tuleekin kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kotoutumista edistäviä palveluita on kattavasti tarjolla koko Suomessa. Kysymys sekä maahanmuuttajien kiinnipitämisestä alueilla että mahdollisuuksien tasa-arvon toteuttamisesta valtakunnallisesti.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Maahanmuuttajien kotoutumiselle, osallisuudelle ja työllisyydelle on tärkeää, että niiden edistäminen kytketään paikallisiin ekosysteemeihin ja alueiden elinkeinoelämään. Kuopion kaupunki katsoo, että kotoutumis-, työllisyys- ja osaamispalvelujen nivominen yhdeksi palvelukokonaisuudeksi ja –prosessiksi on maahanmuuttajien kotoutumisen, osallisuuden rakentumisen ja yhteiskuntaan integroitumisen kannalta erittäin tärkeää. Tämä on tärkeää myös yritysten työvoimatarpeiden turvaamiseksi tilanteissa, joissa kantaväestöön kuuluva työvoima eläköityy kiihtyvällä vauhdilla. Kaikki toimet, joilla ko. palvelukokonaisuuden rakentumista tuetaan ovat kannatettavia.

Työllisyyden edistämisen näkökulmasta Kuopio haluaa korostaa maahanmuuttajien osaamisen sujuvaa ja viivytyksetöntä tunnistamista ja tunnustamista. Kielitaito tulee ottaa tarkasteluun omana kokonaisuutenaan niin, ettei ammatillisen osaamisen näkyväksi tekeminen kuitenkaan hämähärry. Myös eri ammattialojen pätevyitysmiskoulutusta yhdistettynä työelämälähtöiseen kielikoulutukseen tulee kehittää ja lisätä. Kuopio katsoo, että oppilaitosten roolia tulee kotoutumistyön toimeenpanossa korostaa ja vahvistaa myös tulevan kotoutumislain uudistuksen kautta.

Selonteossa esitetään, että maahanmuuttajien ja työnantajien yhteen saattamiseksi valmistellaan yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa toimialakohtaisia palvelupaketteja työnantajien ja maahanmuuttajien tarpeiden paremmaksi yhteensovittamiseksi. Tulevissa työllisyyden

kuntakokeiluissa yksi kohderyhmä on nimenomaan maahanmuuttajat, joten on tärkeää, että myös kunnilla on mahdollisuus osallistua valmisteluun.

Kuopio pitää tärkeänä sitä, että työllisyyden parissa toimivia tahoja koulutetaan ja tiedotetaan maahanmuuttajien kohtaamiseen ja palvelemiseen liittyvissä asioissa. Näin parannetaan yhteiskunnan ja työpaikkojen vastaanottavuutta. Todellisen tasa-arvon toteutumisesta on pidettävä huolta esimerkiksi positiivisen diskriminaation avulla. Perupalveluja on kehitettävä ja ns. perustyöntekijöitä valmisteltava monikulttuurisiin kohtaamisiin kaikissa työllistymisen palveluissa. Jokainen kohtaaminen edesauttaa kaksisuuntaista kotoutumista.

Erytystä huomiota Kuopio haluaa kiinnittää yrityksille annettavaan tukeen. Monet yrittäjät ja muut työnantajat kaipaavat työnohjaustyyppistä palvelua maahanmuuttajataustaisen työntekijän palkkaustilanteessa. Työnantajat kaipaavat ns. kulttuuritulkkia tai ainakin tietoa siitä, että on joku taho, johon ottaa yhteyttä mahdollisissa epäselvissä tilanteissa. Myös tuetun työllistämisen mallin mukaisella työhönvalmennuksella voidaan edesauttaa työntekijien ja työntekijöiden työsuhteen ja yhteistyön aloittamista. Panostuksella työsuhteen alussa voidaan pelastaa paljon työllisyyden positiivisen kehittymisen kannalta.

Maahanmuuttajanaisten erilaiset lähtökohdat on nostettu oikeutetusti esille selonteossa ja ne on otettava huomioon työllisyys- ja kotouttamispalveluissa. Kuopio tähdentää, että kaikkien maahanmuuttajanaisten kynnystä osallistua työmarkkinoille tulee madaltaa eri tavoin, esim. koulutusta ja palveluja kehittämällä. Palvelujen siirtyessä yhä enemmän verkkoon tulee huomioida myös ne asiakkaat, joiden kielitaito sekä digitaaliset taidot ovat puutteellisia.

Maahanmuuttajaväestön sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistä koskevat näkemykset ovat kannatettavia. Eryteisesti ehdotukset ohjauksen ja neuvonnan kehittamisestä, kotouttamista tukevasta sosiaalityöstä ja perheiden tukemisesta ovat tärkeitä. Varhainen sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvien tarpeiden tunnistaminen ja perheiden huomioiminen palvelujen suunnittelussa ovat tärkeitä hyvinvoinnin ja osallisuuden kokemisen näkökulmasta. Kansainvälistä suojelua saavien vastaanoton ja alkupalvelujen vastuita ja työnjakoa tulee myös selkeyttää erityisesti tilanteissa, jossa maahan tulijoilla on nähtävissä sosiaalihuollon palvelujen tarvetta. Työnjaon selkeyttämisen tarve korostuu sote-uudistuksen ja hyvinvointialueiden aloittamisen myötä.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Kotoutumisprosessin nopeuttaminen sekä työ- ja opintotoimintaan panostaminen ovat tarpeellisia ja kannatettavia muutoksia. Myös osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen liittyvät prosessit on hyvä aloittaa niin pian kuin mahdollista maahantulon syystä riippumatta. Vastaanottokeskuksissa asukkaiden aktiivisuuden lasku ja heikko osallisuus ovat vakavia uhkia, joten on hyvä, että turvapaikkaprosessin aikana on paljon velvoittavaa toimintaa, joka edesauttaa kotoutumista. Jos työtä ei löydy, olisi hyvä olla vapaaehtoistyön paikkoja, joissa turvapaikanhakija voisi kokea olevansa hyödyksi ja samalla oppia yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia taitoja.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Kuopio kannattaa maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluiden vakinaistamista, saatavuuteen panostamista sekä toimintamallien ja yhteistyöverkostojen kehittämistä. Maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalvelujen rahoitus (erityisvaltionavustus) tulee vakiinnuttaa osaksi kotoutumisen peruspalveluihin liittyvää rahoitusta. Tämä palvelukonsepti on tullut tarpeeseen ja verkostot ovat ottaneet sen hyvin ja kiitollisena vastaan. Ohjaus- ja neuvontapalveluissa merkityksellistä on palvelujen poikkihallinnollisuus ja moniammatillisuus sekä palveluohjauksellinen ja verkostomainen työote. Maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalvelut tulee kytkeä kokonaisvaltaiseen kotouttamisen prosessiin kaikilta osin. Resursseja on varattava riittävästi monikieliseen viestintään ja palveluun. Valtakunnallinen verkostotyöskentely edesauttaa palvelun tasalaatuisuuden toteutumista.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumishjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Selonteossa käsitellään laajasti alkuvaiheen kotoutumispalveluita ja kotoutumiskoulutusta sekä niihin liittyviä haasteita. Kuopion kaupunki katsoo, että näitä kotoutumisen haasteita tuleekin käsitellä erityisellä huolella kestäviä ratkaisuja hakien. Ratkaisujen hakeminen tulee käynnistää maahanmuuttajien palvelutarpeiden paremman tunnistamisen ja yksilölliset elämäntilanteet ja tarpeet kaikilla osa-alueilla huomioivan uudenlaisen kotoutumishjelman kautta. Erityisen tärkeää on kytkeä kotoutumiskoulutukset, kielikoulutukset sekä ammatillinen koulutus nykyistä vahvemmin yhteen sekä ajallisesti (yhtäaikainen eteneminen) ja prosessinomaisessa työskentelyssä (esim. kielikoulutus tukee osaamisen kehittymistä). Kotoutumishjelman kehittämisen tärkeyttä ei voi kyllin korostaa ja Kuopio kannattaa selonteon ehdotuksia tähän liittyen.

Kuopio haluaa muistuttaa, että yhtä tärkeää kuin kotouttamishjelman kehittäminen, on panostaa ja resursoida riittävästi kotoutumishjelman toteuttamismahdollisuuksiin. Kotouttamishjelmassa tarpeelliseksi todettuja palveluja tulee olla kattavasti saatavilla ympäri Suomea. Palvelujen saaminen tulee perustua aidosti palvelutarpeeseen, ei maahantulon perusteeseen tai maahanmuuttajan työmarkkinastatukseen. Uuden kotoutumislain tulee mahdollistaa yhdenmukaisten alkukartoitusten ja kotoutumissuunnitelmien laadinta kaikille maahan muuttaville.

Kotoutumisajan määrittäminen yksiselitteisesti vuodeksi, enintään kahdeksi vuodeksi tai joksikin muuksi on Kuopion kaupungin näkemyksen mukaan erittäin haasteellista, ellei jopa mahdotonta. Kuopio kannattaa selonteon pyrkimystä lyhentää työhön kykenevien osaajien maahanmuuttajien kotoutumisaikaa, mutta korostaa samalla, että terveysongelmista kärsiville erityisen vaikeassa työmarkkina-asemassa oleville maahanmuuttajille voidaan tarvita helposti 4-5 vuoden kotoutumisaika. Keskeisellä sijalla uudistuksessa tulee olla yksilön osaamisen ja palvelutarpeiden tunnistaminen, osaamisen kehittämistarpeita vastaavien koulutusten ml. kielikoulutukset ja palvelutarpeita vastaavien palvelujen oikea-aikainen saatavuus sekä koulutusten palvelujen riittävä tarjonta ja resursointi.

Aktiivinen yhteiskunnallinen osallisuus ja koulutuksiin osallistuminen edistää kotoutumista. Kuopion kaupunki haluaa kannustaa panostamaan kotoutumis- ja kielikoulutusten sisällölliseen kehittämiseen (työelämävastaavuus ja alueellisten tarpeiden huomioiminen) sekä kattavan

koulutustarjonnan rakentamiseen valtakunnallisesti. Isoimpien kasvukeskusten ulkopuolella on nykyisellään tilanne, että esim. kielikoulutuksiin joutuu välillä odottamaan liian pitkään tarjonnan/resurssien vähäisyyden takia. Liian usein palveluja myös tarjotaan määräaikaisten hankerahoitusten kautta pikaratkaisuin akuuttien ongelmien hoitamiseksi. Kun hanke loppuu, häviävät myös palvelut ja palataan takaisin lähtötilanteeseen. Kuopio korostaa, että kehittämistyössä tulee painopiste olla palvelurakenteiden ja –järjestelmien pysyväisluonteisessa uudistamisessa mukaan lukien myös rahoitusratkaisujen hakeminen.

Kuopion kaupunki katsoo, että kotoutumiskoulutuksen tulee aina olla siirtymävaihe seuraavalle askelmalle. Niiden tulee sisältää laadukasta henkilökohtaista ohjausta ja valmennusta, joka varmistaa sujuvan siirtymän työhön tai jatkokoulutukseen, työllistymistä tukevaan tai muuhun tarpeen mukaisen palveluun. Kuopio kannattaa kotoutumiskoulutukseen valtakunnallista päättöarviota, joka toimisi hyväksyttynä kielitaitoarviona opiskelijalle jatko-opintoihin hakemisen, työnhaun ja kielitaidon kehittämisen tukena.

Kotoutumisen selonteossa kokonaisvastuu kotoutumisen järjestämisestä ollaan antamassa kunnille. Kuopion kaupunki katsoo, että elinvoima-, kotoutumis-, osaamis-/koulutus- ja työllisyyspalvelut ml. työnantajien palvelut muodostavat tulevaisuudessa kiinteän ekosysteemisen palvelurakenteen, jossa kokonaisvaltainen koordinaatiovastuu tulee olla kunnilla. Kotouttamispalveluiden kokonaisvastuun siirtäminen kunnille on näin ollen sopusoinnussa kuntien roolin lisäämiselle työllisyyspalveluissa. Kunnilla on myös hyvät edellytykset tehdä monialaista yhteistyötä paikallisesti esimerkiksi oppilaitosten sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa. Monialaisessa yhteistyössä on erityisesti huomioitava tiedon kulun, tallentamisen ja yhteensovittamisen haaste, sillä käytettävissä olevan tiedon systemaattisella hyödyntämisellä on merkittävä vaikutus työn tehostamisessa.

Ratkaisu kotouttamispalveluiden kokonaisvastuusta on lopulta kuitenkin riippuvainen palveluiden riittävän resursoinnin turvaamisesta sekä työllisyyspalveluiden organisointia koskevista päätöksistä. On tärkeää selvittää uudistusehdotuksen kustannusvaikutukset, jotta kunnille tulee mahdollisuudet selviytyä mahdollisista uusista tehtävistä. Samalla tulee myös varmistaa sujuva tiedonvaihto viranomaisten välillä.

Kaupungit ja kunnat ovat hyvin erilaisia. Kuntien, mahdollisten hyvinvointialueiden ja valtion tulee voida sopia yhteistyöstä ja kotoutumista tukevien tehtävien järjestämisestä paikallisesti. Tarvitaan joustavaa lainsäädäntöä, joka ottaa huomioon kuntien olosuhteet ja maahanmuuttajien tarpeet.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Suomi tarvitsee maahanmuuttoa väestön ikääntymisen ja osaavan työvoiman vähentymisen haasteista selvitäkseen. Kuopion kaupunki katsoo, että työperäiselle maahanmuutolle on luotava joustavat toimintamallit, jotka tukevat työperäisesti muuttavan henkilön asettautumista ja kotoutumista Suomeen. Työperusteisen maahanmuuton tukeminen ja palvelujen kehittäminen laaja-alaisesti, ottaen huomioon myös muut perheenjäsenet ja vapaa-ajan palvelut koetaan

Kuopiossa yhdeksi kotouttamisen kärkiteemaksi. Talent Boost -toimenpiteiden kehittämistä ja juurruttamista pitkäjänteisesti kannatetaan. Talent Boost toiminnan kautta yhteiskunnan vastaanottavuus parantuu. Yritysten tukeminen kansainvälisten osaajien rekrytoinnissa on elinehto, kun työskentelemme työvoimapula-aloilla. Myös Talent Hub toiminnan vahvistaminen poikkihallinnollisesti erityisesti kunnissa nähdään Kuopiossa tärkeänä.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Kuopion kaupunki katsoo, että kotouttamistyön tulee olla poikkihallinnollista ja monialaista sekä tukeutua vahvoihin verkostoihin ja kumppanuuksiin. Viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden vastuita ja rooleja tulee selkeyttää sekä yhteistyötä vahvistaa palvelutuotannossa ja kehittämistyössä. Erityisen tärkeää on saada mukaan myös maahanmuuttajien omat paikalliset ja alueelliset yhdistykset ja yhteisöt niiden osallisuuden vahvistamiseksi. Samalla nostetaan vahvemmin esiin maahanmuuttajien omat kokemukset heitä koskevien päätösten ja palveluiden valmisteluun, suunnitteluun ja toteutukseen.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Yksilön osallisuuden, hyvinvoinnin ja kotoutumisen kannalta on tärkeää, että henkilö tuntee kuuluvansa sinne missä hän asuu. Tämä tarkoittaa kuuluvuuden tunnetta niin paikalliseen yhteisöön kuin yhteiskuntaankin. Kuopio kannattaa selonteon kirjauksia hyvien väestösuhteiden ja osallisuuden rakentamisesta.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Kuopion kaupunki yhtyy selonteon näkemyksiin kotoutumisen edistämisen suuntaviivoista 2020-luvulle.

Oksanen Pirjo
Kuopion kaupunki / työllisyyspalvelu